

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniae Agrippinae, 1707

Caput II. De 4. præcepto. Honora patrem &c.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42515

teneri sub mortali Deum colere aliquo speciali cultu saltem interno, quia Præceptum divinum est, ut in Sabbato, quod apud nos est Dominica, Deus specialiter colatur. Hoc vult S. Augustinus Serm. 251. de Temp. *Observemus diem Dominicam & sanctificemus illum Qui verò hoc non potest, saltem in domo sua oret & non negligat Deo solvere votum & reddere pensum servitutis suæ; satis tamen erit abstinere à servilibus eâ intentione, ut colatur DEUS, qui in Sabbato quievit; nec obligatio illius intentionis est in Fæstis purè ab Ecclesia institutis.*

C A P U T II.

De Quarto Præcepto:

Honora Patrem &c.

D U B I U M I.

Ad quid teneantur liberi erga Parentes.

Resp. Tenentur vi hujus Præcepti, tum geni-^{cc 692}toribus, tum Superioribus, in iis rebus, ^{cc} in quibus quisque & quamdiu subjectus iis est, ^{cc} amorem, reverentiam, & obedientiam præstare; ^{cc} ita ut si notabilis horum defectus sit in re gravi, ^{cc} graviter peccetur: quod facilius fiet respectu ^{cc} Parentum, quàm aliorum. *Ita communiter.* ^{cc} *V. Fill. T. 28. P. 2. c. 1. Regin. L. 2. c. 1. &c. Unde resolves:* ^{cc}

1. *Contra amorem graviter peccat filius, I.* ^{cc} *Si signa odii Parentibus ostendat, & asperè tractet.* ^{cc}
 2. *Si torvo oculo ferè semper eos intueatur,* ^{cc} *ac ita asperè loquatur, ac si odio haberet.* ^{cc}

Cc 2

3. Si

3. Si non subveniat in gravi necessitate spiritali,
 vel corporali. 4. Si non impleat eorum testamenta
 & legata, modò heres fit. 5. Si grave malum, v.g.
 mortem illis optet. *Navar. Reginald. L. 20. num. 8.*
Fillinc. Quæst. 3. & 7.

II. *Contra reverentiam* graviter peccat filius,
 1. Si percutiat etiam leviter; & secundùm *Regin.*
 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat.
 3. Si graviter contrister. *Regin. num. 24. Fill. num. 17.*
 & 18. 4. Si animo deliberato ad gravem iram
 provocet verbis contumeliosis, vel talibus, quibus
 sciat graviter offendendos. 5. Si maledicta,
 convitia, &c. in eos conjiciat. *Navar. Fillinc. &c.*
 6. Si pauperes despiciat, vel nolit agnoscere.
 Quòd si tamen exteriùs tantùm dissimulet se nõsse,
 & nolit apud se habere, ex justa causa, dummodo
 provideat de necessariis, *Bonac. Tom. 2. D. 6. P. 2.*
 excusat à peccato gravi, eò quòd rationabiliter
 non sint invitati. 7. Si in foro externo, etiam
 de vero crimine accuset; extra crimen hæresis,
 proditionis, vel conjurationis in Principem,
 cùm non est alius corrigendi modus. *V. Bonac.*

III. *Contra obedientiam* graviter peccat, 1.
 Si in re gravi fit inobediens circa ea, quæ perti-
 nent ad gubernationem domùs, ad bonos mores,
 vel ad animæ salutem. *Fill. n. 20. 2.* Si contra volun-
 tatem Parentis ducat uxorem se indignam.
 Indigna autem dicitur, cum qua non potest con-
 trahere sinè dedecore, juxta suæ regionis usum;
 non tamen potest exheredari idcirco. 3.
 Si sinè justa causa nolit eam ducere, quam vult
 Pater; maximè si inde sopirentur odia, aut
 Parentum necessitas levaretur. Erit autem
 justa causa, v.g. si sit impar familia, si infirma,
 si deformis, si fatua, vel immorigera.

4. Si inconsultis Parentibus nubat, ut habet *Sanch.* cc
Potest tamen, ubi consuluit, ipsis invitis prudenter cc
contrahere cum se digna; cum circa electionem cc
statûs sit sui Juris. *Lesf.* L. 2. c. 40. n. 63. *Sanch.* L. 4. c. 15. cc
Fill. n. 20. An & quomodo peccent liberi furando cc
Parentibus, vide infra L. 3. *Tract.* 5. c. 1. *Dub.* 4. Item cc
an alienare possint bona, vide ibidem c. 3. *D.* 2. cc
& c. 4. *D.* 5.

IV. Tenetur proles alere Parentes egentes, adeo cc
ut si in gravi necessitate aliter juvari non possint, cc
teneatur manere in sæculo (nisi tamen in hoc illi cc
certum, vel certè valde probabile periculû salutis cc
immineret) & si Religionem sit ingressus, teneatur cc
egredi, & juvare Parentes: dummodo eorum cc
necessitas ejus professionem antecesserit. *Fill.* n. 9. cc
Bonac. P. 5.

V. Si verò necessitas post professionem cc
superveniat, si ea extrema sit, tenetur egredi cc
petitâ prius, licet non obtentâ veniâ. Si autem cc
sit gravis tantum, in qua utcunque possint vivere, cc
non tenetur quidem, potest tamen egredi, cc
si Prælati permittat. Quo casu tenetur, cc
in quantum non obstat suo intento, deferre cc
habitum, & observare substantialia Religionis: cc
at postquam Parentibus subventum est, redire. cc
Vid. *Lesf.* L. 2. c. 41. *Dub.* 3. num. 34. Et vide infra cc
Tract. 5. c. 1. *Dub.* 1. *Resol.* 6.

A D D E N D A.

Q. 160. An liceat filio optare vel gaudere de morte 693
patris propter commodum sibi inde proveniens.
R. Negativè, hinc ab Innocentio XI. damnatæ sunt
sequentes propositiones, 14. Licitum est absoluto desi-
derio cupere mortem patris, non quidem ut malum
patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ipse

Cc 3

obventura

obventura est pinguis hereditas. 15. Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis à se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas. Circa has damnationes dicenda sunt omnia illa, quæ habentur Lib. 2. à n. 183. Si enim non sit licitum, nequidem ineffaciter optare damnum Proximo, aut gaudere de ejus malo, quamvis ejus malum sit conjunctum cum nostro emolumento, multò minùs id erit licitum filio respectu patris, cum id specialiter repugnet etiam pietati, quam patri debet filius, unde præter ibi dicta non est opus hic quidquam addere. Vide tamen *Vind. Gobat* P. 2. ad Prop. 8. & 9.

694 Q. 161. Quid addendum sit circa obligationem filii jam in statu religioso professi, si Parentes egeant. R. Hoc resolvetur Lib. IV. Num. 180.

DUBIUM II.

Ad quid teneantur Parentes erga filios.

- 695 PARENTES, quo nomine etiam intelliguntur
 „ ascendentes, v. g. Avus, Proavus, &c. tenentur
 „ gravi obligatione Juris naturalis, conserva-
 „ tionem & educationem liberorum curare.
 „ Circa quod ex *Bonac. Tom. 2. D. 6. Q. unic. P. 6.*
 „ *Azor P. 2. L. 2. Q. 17. Fill. Tract. 28. P. 2. c. 2. resolvuntur*
 „ *hi Casus:*
 „ I. Graviter peccant Parentes, qui sine justa causa
 „ prolem hospitali, vel locis publicis exponunt.
 „ *V. Bonac. h. c. & Fill. Q. 1. & infra Tract. 5. c. 1.*
 „ II. Mater tenetur (sub veniali tamen) lactare
 „ proprio lacte, nisi habeat justam excusationem;
 „ tunc verò tenetur sub gravi peccato bonam
 „ nutricem querere, *Bonac. & Laym.* Item
 tene;

tenetur secundum Jura prolem alere ad finem
 anni tertii: postea educatio usque ad emancipa-
 tionem spectat ad patrem. *Excipe, nisi hic esset*
pauper, & mater dives, Fill. Lay. L. 5. T. 10. Part. 3. c. 5.
Regin. L. 20. num. 32.

III. Pater tenetur proli, non tantum legitimæ
 sed etiam (in quo Jus Civile à Canonico correctum,
 juxta *Cap. Cum haberet, De eo, qui duxit*) spurix
 curare alimenta, hoc est, cibum, potum, vestitum,
 & honestas artes, juxta suum statum: nisi tamen
 aliunde se alere possit, & non indigeat; deinde
 etiam dotem filix. Et quidem Clerici, etiam
 ex fructibus Ecclesiasticis, possunt hæc suis spuris
 præstare. *Fill. n. 31. Laym. l. c. V. infra Tr. 5. c. 4. D. 5. q. 2.*
 Hinc peccant, 1. Si non adhibeant diligentiam
 saltem mediocrem, ut acquirant bona, quibus filii
 alantur, habeantque hereditatem secundum suum
 statum. 2. Si bona dilapidando impotentes se
 reddant ad liberos honestè secundum statum suum
 educandos, ac dotandos. *Bonac. l. c. Azor, Fill. & c.*
 3. Si sine legitima causa filix dotem negent;
 (vel filium exheredent) v. g. quia vult ingredi,
 vel est ingressa Religionem, vel quia ipsis invitis
 nupsit, licet se indigno. *Bon. §. 2. ex Azor, Regin. & c.*
 vel quia filius Ordinem sacrum suscepit:
 Sicut enim pater tenetur dotare suas proles
 pro Matrimonio vel ingressu Religionis,
 ita etiam ad suscipiendos sacros Ordines.
 Neque hæc donatio est revocabilis: imò sic donata
 non posse computari in legitimam, aut divisionem
 cum fratribus, docet *Barbosa c. 17.* Contrarium
 tamen tenet *Molin. & c. cum Dia. P. 8. T. 6. R. 91. & 92.*

IV. Parens tenetur proli subvenire relicta Reli-
 gione, iisdem casibus, quibus proles Parenti;
 quos vide *superiore Dubio. Cas. 4. & 5.*

V. Parentes gravi obligatione tenentur
 instruere liberos per se vel per alios, in necessariis
 ad salutem. Hinc graviter peccant, 1. Si quantum
 in ipsis est, non curent, ut bonis moribus imbuantur,
 Doctrinam Christianam seu Fidei rudimenta
 addiscant, pravorum consortia vitent, Mandata
 Dei & Ecclesiæ observent, Sacramenta frequen-
 tent, à peccatis abstineant. *Azor, Filliuc. Bonac.*
 2. Si occasiones peccandi ab iis non avertant,
 vel in locis, aut domibus suspectis habitare per-
 mittant, *Trull. L. 4. c. 1. D. 3. n. 4.* 3. Si consilio, vel
 exemplo malo depravent. 4. Si non objurgent,
 puniantque dissolutos; moderatè tamen: nam
 peccant etiam verberando immoderatè, v. g.
 ut notabiliter lædantur. *Sot. Sylv. Bonac. l. c.*
 & *D. 3. de Contr. Q. ult. P. 3.*
 VI. Tenetur etiam proli relinquere libertatem
 circa electionem status: Unde peccant, invitos
 ad Matrimonium, vel Religionem cogendo, vel
 abstrahendo. Et quidem *Trid. Sess. 25. de Reg. Cap. 26.*
 excommunicat cogentes ad Monasterium filias.
 VII. Etsi frater fratri vel sorori, saltem
 in extrema, vel quasi extrema necessitate teneatur
 subvenire, Lege tum Charitatis, tum pietatis:
 non tamen est ea obligatio, quæ inter Parentes &
 liberos; cum non sit ista dependentia. *V. Lesf. L. 2.*
c. 41. n. 34. Unde si professus est in Religione,
 non tenetur egredi, ut succurrat. *Trull. L. 2. c. 2.*
Dub. 24. n. 9. ex Suar. & c.
Quæres. An filius aliquando possit à patre
 privari hereditate.
Resp. Potest ex justa causa, aliàs non; eaque
 in testamento debet exprimi. *Auth. Sed hodie,*
C. de inoff. testam. Talis autem censetur:

1. Ingra-

1. Ingratitudo, (nisi in gratiam patris redierit, ce ipsúmque pœnituerit ante testamentum con- ce ditum) ùt si affecit patrem gravi injuriâ, vel ce ejus vitæ insidiatus est, vel manus iniecit, vel ce maleficis se immiscuit. *Bonac. §. 1. ex Cœn. Sanch. ce Azor, Molina &c.*

2. Si novercam, seu patris uxorem cognoverit ce carnaliter: Si parenti furioso, vel carcere detento ce noluit succurrere fide-jubendo: Si impediêrit ce patrem testari: Si bona Parentum dilapidaverit, ce cum gravi ipsorum dispendio.

3. Si filia minor 25. annis luxuriosam vitam ce elegerit, &c. Circa quas,

Nota. Valere has causas, quando filius aliunde ce habet, unde vivat: nam alimentis ad vitam ce necessariis privari non potest, cum debeantur ce Jure naturæ, quod à Jure Civili tolli non potest. ce *Bonac. §. 3. ex Sanch. Molin. Azor, Reginald. Fill. ce Trull. L. 4. c. 1. Dub. 3. n. 15. Et Tom. 2. L. 7. c. 18. T. 10. ce*

A D D E N D A.

Q. 162. *Quid notandum sit circa obligationem 696*
alendi vel aliter juvandi proles, aut proximè agnatos.

R. §. 1. Apud aliquos Authores legitur patrem teneri curare, ut filii literis operam dent, quod *Gobae in Quin. T. 5. c. 28. n. 15.* sic intelligit, Parentes teneri dare operam, ut filii imbuantur iis artibus, quibus secundum statum suum postmodum honestè se possint alere, hinc infert n. 17. Parentes Nobiles aut Doctores, qui tenuioris sunt fortunæ, obligari ad curandum, ut filii instruantur literis, ut sic postmodum conformiter suo statui vivere possint.

§. 2. Mater primo triennio nihil tenetur dare 697
præter lac, unde si proli alia necessaria subministra-
verit sinè animo donandi, potest repetere à patre,

non tantum si proles sit legitima, uti vult *Layman*, sed etiam si sit illegitima, Jura enim non distinguunt, ergo nec nos debemus distinguere. Quod si mater ipsamet nequeat lac præbere proli, pater tenebitur suis impensis nutricem conducere. Si autem possit ipsamet, tenetur præbere vel suis impensis nutricem conducere, *Azor, Bonac. Gob. num. 19.*

698 §. 3. Filii etiam spurii alendi sunt ab heredibus Parentum, uti habetur in Jure apud *Gobat num. 31*; aut à Fisco, si bona patris ei sint addicta ob crimen distinctum ab hæresi vel à læsa Majestate.

699 §. 4. Uxor filii est alenda à patre mariti, si filius eam alere non possit, nec alius velit, quia filius, si uxores habent, incumbit alere uxores, pater autem in defectu supplere debet vices filii, *Sanchez & Gobat num. 32.*

700 §. 5. Frater, si dives est, secundum *Gob. num. 33* tenetur fratrem etiam illegitimum alere, secundum Jus, *L. Mariti ff de Jure dotium*, testaturque *Bonac. de Leg. D. 6. P. 6. §. 1. n. 2.* sæpius ita decisum in Rota Romana.

701 §. 6. Si pater in filium Studiosum majores fecit impensas sine animo donandi, potest eas detrahere de parte ejus legitima, quia ad eas non tenebatur. Si tamen ante mortem non statuerit, ut illi filio subtrahantur, censetur condonasse, uti re ipsa condonare potuit, neque possunt fratres illi fratri ideo aliquid detrahere, ita cum aliis communiter *Azor & Gobat num. 36.*

702 §. 7. Si pater nequeat alere proles, tenetur mater, prius tamen tenetur Avus paternus, uti habent *Layman & alii apud Gob. in Exp. T. 10. num. 782*, quamvis addat usum præsentium temporum esse contrarium.

§. 8. Patrum probabilis videtur esse opinio 703
 quorundam Juristarum apud *Gob. supra in Quin.*
num. 39, qui dicunt filios spirituales esse alendos
 à patribus spiritualibus, v. g. à patribus suis, si Paren-
 tes naturales desint, nulla enim Lex vel consuetudo
 hoc habet.

Q. 163. Si dubitetur, quis è duobus sit pater, 704
 à quo proles sit alenda. R. Casus tum habet locum,
 si duo eandem mulierem cognoverint, ita
 ut ipsamet nesciat aut probare non possit, an ex hoc
 an ex illo conceperit; in hoc casu AA. communiter
 apud *Lugo de Just. D. 13. n. 19. & cum Bardi de Consc.*
D. 6. c. 9. §. 21. n. 2. dicunt partialiter teneri alere,
 quia saltem unus tenetur, & æquale est de utroque
 dubium, ergo debent æqualiter sustinere onus,
 non aliter ac si duo sagittam coniecerint in bovem
 alterius, & nesciatur, utrâ sagittâ sit confixus,
 uterque tenetur contribuere, uti argumentatur
Molina; aut uti si quis dederit consilium furti,
 inquit *Bardi*, & secutum sit furtum, tenetur
 ad damnum, quamvis dubitet, an furtum
 ex suo consilio sit secutum, quia ob furtum secutum,
 cujus dedit causam, præsumi debet ex illa causa
 esse secutum, nisi probetur contrariû, uterque enim
 posuit causam generationis. Addunt *Salas, Castrop.*
Oviedo & Diana, si unus eorum sit ditior vel nobi-
 lior, debere plus contribuere, quia obligatus fuisset
 proli suæ dare meliora alimenta: quòd si unus illo-
 rum non possit vel nolit, *Az. Villalob. & Bonac.*
de usu Matrim. Q. 4. P. 15. dicunt alterum teneri
 ex integro, quia probari potest alterutrum esse
 patrem, quòd autem determinatè dici non possit,
 an sit hic vel ille, oritur ex malitia & peccato ipso-
 rum, ex quo non debent referre lucrum: Contra-
 dicunt plurimi alii apud *Gob. in Quin. T. 5. c. 28. n. 41,*
 quia

quia videtur esse iniquum, ut ex dubio fundamen-
 oriatur certa obligatio, fundamentum autem
 istius obligationis est paternitas, quæ respectu
 utriusque est dubia: *Salas & Vasq.* dicunt, si filius
 respectu unius esset spurius, id est, natus à tali patre
 cum quo mater tum non potuisset inire Matrimo-
 nium, & respectu alterius naturalis tantum
 præsumi debere esse tantum naturalem, adeoque
 ab eo solo patre debere alii, cum quo mater tum
 potuisset inire Matrimonium, quia in dubio debe-
 præsumi in favorem prolis, sed contradicit *Lug. n. 1.*
 nam si ideo deberet judicari esse naturalis tantum
 quia sic postulat favor prolis, ergo semper debet
 judicari, quòd natus sit è ditioze vel nobilitate
 hoc enim etiam est favorabilius proli; itaque
 neutrum determinatè debet judicari, ideoque etiam
 talis proles nec excludi debet ab iis favoribus,
 à quibus excluditur spurius, neque tamen etiam
 admitti potest ad illos, ad quos admittuntur illi
 qui probare debent se non esse spurios: hinc con-
 tendit *Lugo*, quem cum aliis sequitur *Gobat* à n. 44
 neutrum teneri aliquid dare ad alendam talem
 prolem, uti talis proles à neutro posset aliquid
 occultè rapere, ideoque debere illi provideri
 à matre, non aliter ac si planè nesciret, quis eam
 cognovisset. Rationem dant, quia singuli sunt
 in possessione contra prolem exigentem alimenta,
 & cum ipsi sint Rei, proles autem sit Actor,
 huic incumbit probatio, quòd ille sit pater, à quo
 aliquid ideo exigit, quia dicitur esse pater: quod
 post *Lesb. & Foll.* admittit ipsemet *Bonacina*, si proles
 ex matre adultera sit genita, in hoc enim casu dicitur
 adulterum ad nihil teneri, quia pro ipso est possessio
 libertatis & pecuniæ suæ; quod *confirm.* Nam
 sola malitia matris videtur esse causa illius dubii
 viri e
 non f
 ipsa p
 ergo i
 Hæc
 iterum
 pro
 dubi
 Sente
 argum
 tamen
 habe
 quòd
 posse
 quæ
 expo
 in Ex
 C
 prole
 dian
 A
 T
 con
 Qua
 hac
 dan
 (&
 yit

viri enim, qui cum ea copulam habuerunt, non sciverunt esse cognoscendam à pluribus, & ipsa per suam malitiam admisit coitum plurium, ergo ipsa potius est obliganda ad alendam prolem. Hæc sententia est probabilis, quamvis contradicat iterum *Rebel.* obligans etiam adulterum ad expensas pro alimentis faciendas secundum quantitatem dubii, de quo plura videri possunt apud *Gob.* à n. 47. Sententia *Bonac.* etiam videtur probabilis, ideoque argumenta *Lugonis* solvit *Bardi* à num. 4; admittit tamen *Bon.* apud *Gob.* num. 49, si unus aut uterque haberet rationem positivam & probabilem de eo, quod non esset pater, etiam non teneri alere, quia posset se suæ opinioni probabiliter accommodare: quænam autem possint esse rationes probabiles, exponit *Gobat* S. 4, & de his omnibus iterum agit in *Exp. T.* 10. à num. 19.

Quomodo peccent Parentes, qui cogunt proles suas ad Monasteria, vel impediunt, ne ingrediantur, dicitur *Lib. IV.* à num. 43.

DUBIUM III.

*Ad quid teneantur Tutores & Curatores,
qui Parentum sunt loco.*

TUTOR (idem est de Curatore) tenetur cc 705
curam gerere Pupilli, ejusque bona rite & cc
fideliter administrare. Ratio, quia in hunc finem cc
constituitur & assignatur pupillo patris loco. cc
Quare si delinquat, vel notabiliter sit negligens cc
hac in re, peccat graviter, & ad compensationem cc
damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, cc
(& saltem de dolo & culpa lata) imò etiam, cc
si

- » si Tutoris officium exercet pretio, (quod tamen
 » si ab initio non est constitutum, censetur susceptum
 » gratis) tenetur etiam de levi culpa. *Bonac. Tom. 1.
 » de Contr. d. 3. q. 19. p. 4. Unde resolves:*
 » I. Tutor tenetur tueri personam pupilli,
 » dum opus est, eumque bonis moribus imbuet,
 » & bene educare per se vel per alios. *Bonac. l. c.*
 » II. Tenetur bona pupilli fideliter administrare,
 » ideoque (officium tutoris suscipiens) inventarium
 » conficere; alioqui damna ex ejus defectu secum
 » refarcire: nec licet illi pupillo pecuniæ nimium,
 » ad usus inutiles concedere.
 » III. Tutor (uti & Curator) tenetur conservare
 » omnia Jura, bona, & actiones pupilli, (vel minoris)
 » & bona aliàs peritura vendere, pecuniãque
 » convertere in emptionem bonorum stabilium
 » vel in censum, &c. prout fuerit utilius. *Ibidem
 » ex Rebel. P. 2. L. 17. Q. 1.*
 » IV. Si Tutor vel Curator pecuniam pupilli
 » convertit in suos usus, tenetur ad restitutionem
 » totius lucri cessantis, vel damni emergentis, quod
 » inde accepit Pupillus vel Minor. *l. c. Rebel. Q. 1.
 » V. Tenetur item ad restituendos fructus
 » (deductis expensis) quos ex bonis pupilli percipere
 » poterat, & suã culpã non percepit. *Sylv. v. Tutor. §. 4.
 » Rebel. l. c.*
 » VI. Tenetur nomina debitorum exigere, &
 » debita pupilli persolvere, ita tamen, ut quantum
 » fieri potest, bono pupilli consulat, *Sylv. Rebel. l. c.
 » Tabiena ibidem.*
 » VII. Tutor vel Curator non potest donationes,
 » vel remissiones gratiosas facere de bonis pupilli
 » quia non ad destruendum, sed tuendum est con-
 » stitutus. *Ibidem.* Excipe donationem remunera-
 » toriam; sic enim potest v. g. stipendio debito pro*

pro liberali servitio aliquid addere, ex liberali
donatione. *Molin. Lugo D. 23. Sect. 10. Sanch. cc
Trull. L. 7. c. 28. D. 3. num. 6. V. Dian. P. 8. T. 6. R. 17. cc*

VIII. Denique tenetur (officio finito) reddere
rationes : quia hoc onus est commune eorum, qui
bona aliena administrant. *V. Bonac. l. c. Et infra
hoc libro Tract. 4. Cap. 4. Dub. 1. Resol. 9. cc*

D U B I U M IV.

*Qua obligatio Dominorum & famulorum,
aliorumque Superiorum & inferio-
rum erga se invicem.*

Resp. 1. Domini & Superiores tenentur habere 706
curam famulorum, aliorumque suorum
subditorum. Patet ex 1. ad Timoth. 5. v. 8.
*Si quis suorum, & maximè domesticorum curam
non habet, Fidem negavit, & est infideli deterior. cc*
Et ratio est, quia sunt ipsorum caput, & vices
Parentum gerunt : ideòque tenentur quodammodo
ad eadem, ad quæ Parentes. In primis verò curare
tenentur, quantum in ipsis est, ut servant Præcepta
Dei, & Ecclesiæ. *Bonac. Tom. 2. D. 6. Q. un. P. 8. cc*
Unde resolves :

I. Peccant Domini graviter, 1. Si sine justa causa
impediant famulos, ne Festis Missam audiant :
vel si Festis opera servilia imponant ; vel si jubeant
ea, quæ sine peccato fieri non possunt. *Nav. cap. 14. cc*
& c. 2. Si peccandi occasionem permittant, cc
cum possint impedire ; aut si graviter delinquen-
tes non corrigant, vel negligentes necessaria
ad salutem non moneant, non corripiant. *Bon. l. c. cc*

II.

II. Peccant item graviter, 1. Si gravibus injuriis
 afficiant; diabolos, canes, &c. appellent. *Bonac. l.c.*
 & *Trull. l. 4. c. 1. D. 6. n. 2.* licet *Diana P. 7. T. 7. R. 47.*
 excuset à peccato talem contumeliam, quòd ex ira
 & indeliberatione soleat proferri. 2. Si alimentis
 convenientia non præbeant; mercedem justam
 (dummodo fideliter serviverint) non solvant, vel
 differant abique rationabili causa. *Ibidem.*
 Si ante elapsum terminum temerè domo expel-
 lant: in quo casu (nisi gravissima ex causa id fecerint)
 tenentur ad solutionem integræ mercedis
Lesf. Azor, c. 14. q. 1. Fill. T. 28. P. 2. n. 79. Regin. Mol. &c.
Escob. T. 3. E. 3. n. 39. 4. Si eum, qui liberos
 aliòsve domesticos, verbis, exemplo, vel moribus
 praviscorruptit, & reprehensione non emendatur,
 è domo non dimittant. *Navar. c. 14. Azor,*
Trull. l. c. D. 6. num. 2.

III. Herus non tenetur famulo infirmo
 (quamdiu ægrotat) dare salarium, (nisi in extrema
 vel gravi necessitate; tunc enim debet ex charitate)
 imò sumptus in ejus curationem impenso potest
 repetere. *Mol. l. 1. T. 28. c. 4. n. 8. Escob. T. 3. c. 9.*

Ressp. 2. Famuli, ceterique subditi tenentur
 suis Dominis & Superioribus aliquo modo eadem,
 quæ filii Parentibus, nimirum amorem, reverentiam
 & obedientiam præstare. Ratio patet ex dictis,
 quia sunt illis quasi loco Parentum. *S. Th. 2. 2. q. 303. Regin. L. 20. n. 62. Unde resolv.*

I. Peccant famuli graviter, 1. Si non laborent,
 vel serviant fideliter, tenenturque ad compensationem
 damni. *Mol. Lesf. L. 2. c. 24. 2.* Si grave damnum
 inferant, vel inferri permittant; cum possint
 impedire. *Navar. Cap. 4. n. 22. Regin. l. c.* Et quidem
 si damnum inferatur, (sive à confamilis, sive ab
 extraneis) in rebus, quarum cura eis commissa est,
 à restitu-

à restitutione non possunt excusari. *Molin. Lesf. c. 13. num. 75. Fill. T. 36. n. 114. 3.* Si absque gravissima causa cedant à Domino ante terminum elapsum, ultra hunc verò manere non tenentur, etiamsi morbo impediti servire aliquamdiu non potuerint. *Molin. l. c. Reginald. n. 517. Escob. E. 7. num. 57.*
4. Si Domino in rebus magni momenti non obediant. *Bonac. l. c.*

II. Famuli non peccant, si sustentationem, vel mercedem justam Domino negante, utantur compensatione occultâ. *Molin. loc. cit. Fill. n. 105.* dummodo tamen alius modus non sit impetrandi; nec plus accipiatur, quam debetur; neque scandalum, aut aliud incommodum grave timeatur. *V. Bonac. T. 2. de Restit. D. 1. Q. ult. P. 2. n. 16.*

III. Similiter pro obsequiis, ad quæ non tenebantur, præstitis (si quidem illa non gratis & liberaliter, sed animo mercedis exhibuerint) licere ex rebus Domini accipere compensationem, quæ aliter obtineri non possit, docet *Nav. Cap. 17. n. 108. Lesf. l. c. Plura de his vide infra Tract. 5. c. 1. D. 4. Et c. 3. D. 10. & Bon. Tom. 2. circa 4. Prac. D. 6. Q. un. P. 8.*

A D D E N D A.

Q. 164. *An Superiores religiosi graviter peccare possint dissimulando leves defectus subditorum.* 707
R. Possunt, uti rectè *Lugo de Just. D. 9. à n. 21,* nam si Superior dissimulando sit causa, quòd subditi passim peccent venialiter, peccat ipse mortaliter, quia notabile malum est, si in communitate religiosa, cujus perfectioni graviter tenetur studere Superior, invalescat consuetudo peccandi venialiter. Similiter peccat mortaliter Superior, si per ejus dissimulationem passim negligatur observantia alicujus Regulæ, v. g. Regulæ prohibentis ingressum in aliena cubicula, Regulæ silentii, &c.

D d licet

licet transgressio talis Regulæ nè veniale quidem
 esset. Ratio est, quia observatio talis Regulæ
 multum confert ad decorem, ædificationem & utili-
 tatem talis Communitatis, sæpe etiam præcave-
 gravia mala in subditis, ergo si Superior negligat,
 infideliter fungitur munere suo, nocetque graviter
 Communitati, ac gravius peccat, quam si in admi-
 nistrandis temporalibus gravem committere
 negligentiam; mortale tamen non erit, si tantum
 aliquando & non frequenter violetur Regula
 propter dissimulationem Superioris, aut si talis
 Regula negligatur, quæ non multum confert
 ad disciplinam vel ornamentum Monasterii, vel
 ad spiritualem profectum subditorum, sic v. g.
 si apud aliquos sit Regula, ut latinè loquantur,
 non videtur fore mortale, si per dissimulationem
 Superioris causetur negligentia istius Regulæ.

DUBIUM V.

*Quid teneantur Conjuges erga se mutuo
 vi hujus Præcepti.*

708

Resp. Uxor in iis, quæ spectant ad domus
 gubernationem & bonos mores, tenetur obedi-
 dere marito; hic verò uxorem, non ut servam
 sed ut sociam tractare. Ratio est, quia in maritus est
 caput, & uxor membrum. *Navar. c. 14. n. 20.*
Tolet. Fill. T. 28. P. 2. n. 144. & comm. Unde resolvitur
 I. Conjuges peccant. 1. Si debitâ intentione
 non contrahant Matrimonium. 2. Si sine dispensa-
 tione prætermittant proclamationes. 3. Si Sacra-
 mentum Matrimonii in statu peccati mortalis
 recipiant. 4. Si utantur Matrimonio contra nati-
 ram, vel modo indebito, vel cum periculo abortus.

5. Si debitum sine justa causa neget. 6. Si cum periculo pollutionis, tactus habeant impudicos.

II. Peccat graviter uxor, 1. Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad gravem iram vel blasphemiam provocet. *Fill. num. 145. & Bonac. 2.* Si quid notabile expendat contra voluntatem viri, & consuetudinem foeminarum similis status; nisi tamen ex paraphernalibus, si habet. 3. Si spreto viro sibi imperium vendicet. 4. Si nolit sequi virum domicilium mutantem, dummodo possit sine periculo vitæ, & salutis; & contrarium non sint pacti; & maritus post nuptias non sit factus vagus. *Navar. Tol. Bonac. ad Decal. D. 6. P. 7. v. infra T. 5. c. 1. Dub 4.* 5. Si sine sufficienti indicio malè judicet de mariti incontinentia. 6. Si sine justa causa debitum neget. *V. infra Lib. 6.* 7. Si se ingerat in administrationem domus sine justa causa, qualis est, si v. g. maritus prodigus bona familiæ dilapidet. *Sylv. Trull. L. 4. c. 1. D. 4 n. 16. 17. 18.*

III. Peccat graviter maritus, 1. Si verbis contumeliosis, vel infamatoriis afficiat uxorem. 2. Si impediat illam circa Præcepta Dei vel Ecclesiæ sine justa causa. *Sayr. l. 7. c. 7. Nav. c. 14.* Si verò impediat, etiam sine causa, circa ea bona, quæ consilii tantum sunt, ut est *Confessio, Communio, &c.* communiter tantum peccat venialiter, nisi constet, quòd magnam ex iis utilitatem percipiat. *Sayr. Fil. Bon. l. c. Trull. n. 2.* 3. Si cædat graviter; moderatè tamen castigare verbis, vel etiam ex gravi causa moderatis verberibus, habità ratione conditionis & status, quandoque potest. 4. Si alimenta neget; nisi tamen uxor à consortio mariti propriâ culpâ disceserit. 5. Si negligat gubernationem domus, & rem familiarem. 6. Si uxori non cohabitet, vel

- » finè justa causa diu absit. 7. Si cùm possit, alimenta
 » non procuret. *Fill. n. 140. & 141. Navar. c. 14. num. 19.*
 » *Tel. L. 5. c. 2. Sanch. L. 10. de Matr. Diss. 18. n. 16. Bon. L.*

A D D E N D A.

709 Q. 165. *Quid sit circa alimentationem Conjugii notandum. R. Seqq. §. 1. Vir tenetur alimenta præstare uxori, uti habetur L. Si cùm dotem. §. Sin autem ff. Solutio Matrimonio.* Per alimenta autem intelliguntur victus, vestitus, habitatio, lectus, medicina, aliâque ad vitam, item ad ludos & recreationes honestas necessaria, juxta personæ conditionem & qualitatem, ita *Gob. in Quin. T. 5. c. 24. n. 42. & c. 28. n. 12.* addens id intelligendum esse etiam de uxore, quæ dotem non attulit, si maritus scivit non habere dotem; imò *c. 24. n. 12.* docet cum *Covar. & Rodriq.* contra *Sanch. & Bonac.* teneri alere etiam indotatam quamvis ipsa sit dives, quia ducendo tacitè se ad hoc obligabat, cùm hic sit mos apud omnes: ex quo infert *Dicast.* hominem implicitum debitis, quibus solvendis est impar, peccare, si ducat uxorem indotatam, quia assumit in se novam obligationem contra Jus priorum creditorum, sed merito contradicit *Gob. n. 13.* alioqui etiam peccaret Pater qui cùm impar sit debitis solvendis, habet actum conjugalem, nam & hic novam assumit obligationem alendi prolem generandam. Quòd si dos sit marito promissa & non solvatur, non tenetur alere uxorem, quia non obligabat se ad alendum, nisi sub pacto dotis; si autem dos marito soluta calumpniè pereat, adhuc tenebitur vir alere uxorem, quia ipsa ex parte sua præstitit hoc, ad quod tenebatur, *Sanch. Bonac. Gobat c. 28. num. 5.*

710 §. 2. Si ob culpam mariti fiat divortium, adhuc tenetur uxorem alere, quia ab illa obligatione non liberatur per separationem ipsius culpæ debiti.

si tamen causa divortii cesset, & uxor renuat redire, maritus non tenebitur ulterius, quia ipsa tum est in culpa, *Gob. c. 39.* Statuit quoque Jus apud *Gob. c. 40. num. 5.* si divortium fiat propter adulterium mariti, ut uxor acquirat proprietatem dotis & omnium donatorum propter nuptias, saltem post sententiam Judicis.

§. 3. Si divortium fiat ob culpam solius uxoris, 711 maritus non tenetur eam alere, quia ipsa non fecit, quod debuit. *Nec refert, quod dotem attulerit: quia non obligavit se ad alimenta, nisi ipsa satisfaceret suo officio.*

§. 4. Si divortium sit factum ob utriusque culpam, 712 *Sanch. & Gob. c. 28. num. 13.* dicunt videndum esse, utrius culpa sit posterior, & putant virum si non peccaverit ultimus, habere Jus negandi alimenta; sed probabilius videtur maritum manere obligatum alere, quia culpa unius compensatur per culpam alterius, ergo Jura & obligationes manent æquales, uti antè: denique si divortium fiat sine culpa alterutrius, v. g. quia maritus cœpit esse leprosus, maritus, uti antè, tenetur uxorem alere.

§. 5. Si vir otio, lusu aut potu reddat se impotentem 713 ad alendam uxorem, peccat graviter: è contrà si vir se alere nequeat, tenetur eum alere uxor: *Quid enim tam humanum est, quàm fortuitis casibus mulieris maritum vel uxorem viri participem fieri, inquit Lex si cum dotem. 22. §. 7. ff. Solutio Matrimonio. Videri potest Gobat in Exp. T. 10. n. 781.*

Q. 166. *An uxori adulteræ debeantur alimenta, 714 pars acquiritorum, restitutio dotis saltem per heredes, si maritus obiêrit. R. §. I. Vir certus de adulterio uxoris, in foro conscientia non tenetur ad alimenta, Castrop. de Spons. D. 3. P. 6. §. 5. Sanch. de Matr. L. 10. D. 8. n. 25, uti enim negare potest convictum, ita &*

alimenta, maximè si adulterium sit notorium, & quamvis ipsa dotem attulerit.

715 §. 2. *Gob. in Quin. T. 5. c. 24. n. 13.* dicit spectato Jure naturali, Canonico & Cæsareo, ea, quæ maritus tempore Matrimonii lucratur suâ arte, labore bonis, per mutuum, elocationem, venditionem &c. esse ipsius, ac posse de iis liberè disponere, idè quæ non esse communia, quia spectatis iis Juribus non magis competit Jus uxori in ea bona, quam marito in parapherna, id est, in ea, quæ uxor acquirit propriâ industriâ, donatione &c. hæc autem sunt uxoris, ergo: ita *Bonac. de Restit. D. 2. Q. 10. P. 2. n. 1.* *Dicast. de Just. L. 2. D. 9. n. 195.* & alii contra pleròsque Juris-Consultos, qui volunt esse communionem bonorum quasi ex contractu societatis inter Conjuges: Si tamen in quibusdam provinciis hæc communitas speciali Lege sit statuta, est observanda, nèque bona communia per adulterium perduntur, quia Jus circa illa nihil statuit; illa autem bona hæc dicuntur communia, quæ communi labore acquiruntur, vel durante Matrimonio è bonis communibus accedunt, vel quæ ex pacto aut statuto sunt utriusque Conjugis.

716 §. 3. Dos adulteræ non pertinet ad maritum ante sententiam Judicis, quia spoliatio dotis est pœna; hinc tenebitur maritus dotem uxori restituere, à qua propriâ autoritate separavit se propter adulterium, ita *Castrop. supra.* Oppositum tenet *Sanch. num. 13.* quia marito competit exceptio contra uxorem ratione adulterii, & in *Cap. Plerùmque, de donatione inter virum & uxorem,* dicitur, si mulier ob causam fornicationis iudicio Ecclesiæ aut propriâ voluntate à viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem vel dotale, id est, quod donatur propter nuptias, repetere non

non valebit : verùm hæ rationes non convin-
cunt, quia potest retineri id, pro quo per Jura habe-
tur exceptio, ne solvat, at adulterium non excipit
ipso Jure à solutione dotis, néque ipso Jure
dotem marito concedit, sed mediâ sententiâ, unde
quamdiu hæc non habetur, non habet maritus Jus
retinendi dotem : quòd autem adulteræ negetur
judicialis repetitio dotis, non probat maritum
ante sententiam posse retinere, uti ex eo non inferitur
acquiri, sed tantùm inferitur in foro externo uxore
nullû Jus habere, ut sibi dos concedatur, cùm potiùs
posito adulterio veniat dote privanda : unde verius
videtur non posse maritû ante sententiâ Judicis reti-
nere dotem, si propriâ authoritate recedat ab adul-
tera, licet uxori repetenti possit opponere exceptio-
nem adulterii, & facere, ut sibi applicetur, uti rectè
Abbas dicto Cap. Plerumque & alii cum Castrop.

§. 4. Cùm hæc sententia *Castrop.* sit tantùm 717
probabilis, si dos uxoris non ampliùs extet,
quamvis bona mariti defuncti, cujus possessionem
habent hæredes, fuerint tacitè hypothecata pro dote,
tamen nunc videtur esse melior conditio hæredum,
utpote possidentium, unde sequi poterunt senten-
tiam *Sanchez*, & retinere dotem ac dotalitium,
cùm successerint in Jus defuncti, cui licitum fuisset
retinere; item poterunt curare per Judicem decla-
rari dotem esse amisam ob adulterium, & sic
dotem irrevocabiliter acquirant. Ante senten-
tiam autem retinere poterunt propter exceptionem
adulterii, quæ marito competebat, licet propriâ
authoritate fecisset divortium, uti docent *Abb. Ang.*
Sily. Tabien. apud *Sanch.* suprâ : Differentia autem
inter retentionem irrevocabilem post sententiam,
& retentionem ratione exceptionis ante senten-
tiam, est, imprimis quia si uxor possideat bona,

non tenetur dare ante sententiam; deinde si ante sententiam vir fornicetur, non habet Jus excipiendi nec retinendi dotem, quia mutua delicta compensantur; posse autem etiam hæredes retinere ratione exceptionis, docent *Tancr. & Sanchez.*

718 §. 5. Opponi potest, quòd sit certum debitum, quia dos certò fuit reddenda; incerta autem est excusatio. R. Excusationem fieri certam, si per Judicem feratur sententia in favorem hæredum, qui certò habent Jus opponendi adulterium uxori repetenti dotem.

719 Q. 167. Cui Conjux teneatur primò subvenire. V. G. Potest esse hic casus: Titius prævidet orituram filii totique familiæ, imò & Patriæ extremam inopiam, hinc petit, cui primò teneatur subvenire, si ipse, Pater, Mater, Uxor, Filii, Fratres, Cognati improbi, extranei probi, Benefactores, Creditores, Confessarius egeant.

R. §. I. Titius potest sibi primò providere neglectâ aliorum quorumcunque vitâ, si sibi simul & alteri providere nequeat, quia ordinata Charitas incipit à se ipso, cum sibi ipsi sit conjunctior: potest tamen, si velit, neglectâ suâ vitâ subvenire vitæ alterius, uti probabiliter dictum est Lib. 2. num. 177.

720 §. 2. Conjunctio naturalis præferenda est spirituali, adeoque Titius tenetur priùs subvenire sanguine junctis, quàm Confessario aut alteri ob spiritualem titulum conjuncto, ita *Suar. Cón. Castrop. T. 6. D. 1. P. 19.* contra *Valenc. Bonac. & alios.* Ratio est, quia conjunctio naturalis est magis intrinseca, antiquior, immutabilior, & fundata in natura ipsa ac majore beneficio: consentit *Burg. Cent. 1. Cas. 41.* putat tamen cum *Cón. Prælatum* teneri priùs subvenire suis Religiosis subditis, quàm quibusvis Consanguineis, exceptis Parentibus, sunt

sunt enim Filii in Religione, estque Religio etiam ideo obligata, quia Religiosos, cum Patrem carnalem & Matrem desererent, suscepit in Filios, uti recte *Ovied. de Charit. Contr. 8. n. 119*, quod certum videtur, si subveniat ex bonis Religionis, hæc enim magis obligata sunt Religioso, quam cuicumque Consanguineo Prælati.

§. 3. In extrema vel gravi necessitate debet Titius 721 potius subvenire Patri & Matri, quam Uxori, Filiis vel cuicumque alteri, *Tambur. L. 5. c. 3. §. 5.* Ratio est, quia Titius plus habet à Patre aut à Matre, quam ab ullo alio, nempe *primum esse*, quod est fundamentum ad recipienda ab alio beneficia.

§. 4. Titius in pari necessitate potius subvenire 722 debet Patri quam Matri, quia quamvis Mater plus passa sit, tamen absolute loquendo Pater est principalior & nobilior origo totius *esse*, quod est in Titio, *Tamb. Castrop. & alii communiter.*

§. 5. In communi necessitate tenetur Titius potius 723 prolibus subvenire, quam Parentibus, quia proles sunt sub cura Parentum, & ab illis etiam extra gravem necessitatem jure postulant alimenta, non item Parentes, *Tamb. & alii cum Dian. in Comp. v. Debitum. num. 12.*

§. 6. Titius in communi necessitate debet 724 uxorem præferre Parentibus & prolibus, ita *Tamb. contra Castrop*, qui dicit uxorem esse quidem præferendam prolibus, sed non Parentibus; ratio nostra est, quia vir & uxor civiliter sunt quid unum, ergo extra necessitatem extremam vel gravem, ubi Lex Naturæ non dictat aliud, uxor ceteri debet conjunctior, ergo præferri debet; & ad hoc alluditur *Genes. 2. v. 24. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhaerebit uxori sua.*

Dd5

§. 7.

- 725 §. 7. In quacunq[ue] necessitate priùs subvenire debet Parentibus, filiis & uxori, quàm fratribus & sororibus, quia illis est conjunctior, ergo ad illos est major obligatio.
- 726 §. 8. Tenetur priùs succurrere sanguine junctis, licèt improbis, quàm non junctis sanguine & probis, quia conjunctio sanguinis inducit naturalem obligationem, non autem probitas vitæ, *S. Th. Suar. Cõn. Castrop.* Nec obstat, quòd probi sint conjunctiores Deo : Nam ex eo tantùm sequitur oriri in nobis obligationem eos præ improbis amandi amore complacentiæ, non autem priùs subveniendi in necessitate.
- 727 §. 9. Sanguine junctus per se loquendo præferendus est benefactori extraneo, quia ad illum est major conjunctio, ergo & obligatio : potest tamen esse casus, in quo magnus Benefactor possit præferri etiam fratri, quamvis non sit obligatio præferendi, v. g. si frater violasset Jura fraternitatis, tum magnus benefactor posset illi præferri, & gratitudo in illis circumstantiis esset virtus honestior, quàm pietas, *Suar. Cõn. Valent. Castrop. supra.*
- 728 §. 10. Debet Patrem, Matrem, Uxorem, filios, fratres in extrema necessitate præferre creditoribus, *Bonac. Lesf. Cõn. & alii cum Dian. supra.* Ratio est, quia in extrema necessitate cessat obligatio solvendi, & urget sola obligatio alterius virtutis, v. g. Charitatis, Charitas autem magis urget ad magis conjunctos: idem putat *Castrop.* fieri debere in necessitate tantùm gravi.
- 729 §. 11. Si Titius ordinem inter proximè & ferme æqualiter junctos invertat, subveniendo uni præ altero, cui priùs subvenire deberet, v. g. Matri priùs quàm Patri, non peccaret graviter, quia inter tales obligationes non est tantum discrimen,

ut una alteram notabiliter antecellat, *Suar. Bonac. Castrop. Tamb. & alii.*

§. 12. Haecenus dicta intelligenda sunt, ceteris 730
paribus uti rectè notant *S. Th. Bonac. Castrop. & alii*,
cujus exemplum dedimus n. 727. Similiter si pater
esset homo crudelis, & mater benigna, mater abso-
lutè posset præferri patri, & ita de aliis.

Q. 168. *Quis viro teneatur prius subvenire, 731*
an Uxor, an Pater, an Filius. R. §. 1. Aliqui apud Dian.
P. 10. T. 13. R. 3. dicunt patrem prius teneri, quia
qui genuit filium, etiam jure tenetur eum alere; sed
communior est sententia cum *S. Thoma* in extrema
necessitate prius teneri filium succurrere patri suo,
ratio est, quia æquè vicina est connexio naturalis
filii ad patrem suum, quàm patris ad suum filium,
filius autem plus habet à patre suo, quàm pater
à filio, ergo est major obligatio naturalis
filii erga patrem, quàm patris erga filium: quòd
si uterque vellet persistere in sua opinione probabili
sibi favente & se deobligante à succurrendo prius,
onus in utrumque esset dividendum, uti docet
Tamb. L. 5. c. 3. §. 2. n. II, aut per Judicem alteruter
cogendus esset, prout ex circumstantiis videretur
æquius. *Nec obstant dicta n. 704. Nam non videtur*
hic esse par ratio, cum incertitudo non causetur
per delictum, sed ex natura rei.

§. 2. In extrema necessitate, si desit filius, 732
pater tenetur prius subvenire, quàm uxor, quia
conjunctio naturalis, quæ est inter patrem & filium,
magis est intrinseca, ideòque etiam post se trahit
majorem obligationem ad conservandum esse filii,
quod pater genuit, quàm civilis tantùm &
extrinseca conjunctio uxoris, quæ illud esse mariti
non genuit, ergo nec ita arctè obligatur vindicare
ab interitu.

§. 3.

733 §. 3. In communi necessitate tenetur uxor prius subvenire marito, quam pater vel filius, quia in communi vita vir & uxor sunt unum, & tanta est inter eos conjunctio, ut debeant se semper comitari & adesse, ergo etiam ad ipsos primo spectat ad invicem levare difficultates communes in quotidianis casibus occurrentes.

734 Q. 169. *Quomodo liceat marito uxorem percutere.*
 R. Gobat in Exp. T. 10. n. 773. habet sequentia: *Observo non videri objurigatione dignos maritos, qui plebejas (etenim inter has & nobiles facio discrimen cum Castrop.) uxores, ebrias aut sectantes consortia suspecta, post gravem increpationem bis terve frustra factam ita castigant fuste vel pugnis, ut sensus doloris duret ad 4. aut 5. dies: è contra Steph. T. 4. D. 6. n. 7. dicit maritum raro uti debere verberibus, & in casu necessitatis magis moderatè; quod etiam habet Busenb. relatus n. 708, & ipsemet Gobat in Quin. T. 5. c. 29. Sect. I. etiam mollius loquitur, nam docet in hunc sensum, verba, quibus uxorem corripit maritus, possunt quandoque continere convitium & contumeliam materiale, uti habet S. Th. 2. 2. q. 72. art. 2. ad 2, sic enim Christus vocavit Discipulos stultos, Apostolus Galatas insensatos; non debent tamen continere formalem, id est, non debent proferri ex intentione inhonorandi, quamvis in se contineant inhonationem, uti rectè S. Chrystost. S. Th. Tol. Regin. & alii: item non debent continere infamiam, quia uxor non cessit Juri ad famam, S. Thom. Navar. Covarr. Lesf. Molin. Fill. Unde communiter peccant mortaliter mariti, qui uxores valde honestæ familiæ temerè vocant sagas, meretrices, adulteras; aliud est, si plebejas, hæ enim communiter talia non curant, nisi re ipsa putarent*
 serio

seriò dici, tum enim meritò graviter apprehenderent: Marito etiam competit Jus uxorem verberandi, uti docent passim Canonistæ, quos refert ac sequitur *Sanch. de Matrim. L. 10. d. 18. n. 16.* itémque Theologi, quia vir est Superior mulieris & familiæ, ad illum autem spectat etiam pœnis exigere debitum; non est tamen licita percussio sæva sive gravis, & verberatio illa moderata debet esse etiam rara, hinc tum censetur maritus graviter, adeoque illicitè uxorem verberare, quando eam cædit gravius, quàm consuetudo loci permittat: nec referret, si biduo triduoque duraret verberum aliquis sensus.

Quid possit maritus circa bona uxoris, vel uxor circa bona sua, dicetur postea à num. 1017.

DUBIUM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga suos.

Resp. CURATUS, sive Parochus Jure divino tenetur.

1. Residere in sua Parochia. *Trid. Sess. 23. c. 1. cc 735*

de Reformat. Barbosa. de Off. Paroch. c. 8. n. 1. alioqui in conscientia fructus non facit suos, tenenturque pro rata absentia restituere fabricæ Ecclesiæ, vel causæ piæ. Potest tamen ex justa causa & licentia Episcopi ad breve tempus abesse, v. *Navar. Cap. 25. Arz. T. 2. L. 2. c. 4. Possev. Barb. Trul. L. 4. c. 1. D. 8. n. 9.*

2. Tenetur administrare Sacramenta. Quoties & quanto cum periculo, v. *infra. Et Bonac. ad Decal. D. 6. P. 8. Possev. Barbosa. ll. cc.*

3. Orare pro populo, & celebrare, ut populus audiat Missam: quam etiam teneri eum eidem applicare diebus saltem festis, & aliquot aliis, docet *Tol. L. 3. Cap. 5.* Sed negat *Suar. Kôn. in 3. P. q. 83. a. 1. d. 11.* cum nullo Jure id cautum sit, v. *Bonac. n. 4. Barb. l. c. cc*

4. Docere

4. Docere populum, concionando, arguendo
 &c. per se vel per alios. *Tolet. L. 5. c. 5. Possev. Barbos.*
Trull. II cc. Vide supra.
 5. Tenetur singulis diebus Dominicis, & Festis
 solennibus populo Doctrinam Christianam
 explicare, per se vel per alium, ut constat ex *Trull.*
Sess. 24. c. 4. de Reform. idque sub gravi obligatione
 etiam Juris divini, ob summam necessitatem,
 propter quam eos ab Episcopis, aliisque Praelatis
 ad id cogi posse sub poena excommunicationis
 (omnesque alios, ut eam audiant, discant & sciant)
 docet *Trull. L. I. c. 1. D. 4. n. 7. & 8. Baldel. Tom. 2. L.*
D. 48. ex Sanch. Palao, Barbos. &c.
 6. Tenetur infirmos visitare, Pauperum curam
 habere, peccata corrigere, &c. de quibus *Possev.*
Regin. T. 2. L. 20. c. 5. Sect. 3. Barbos. c. 7. Vide infra.

A D D E N D A.

736 Q. 170. *Quomodo Parochus teneatur residere,
 & quanto tempore possit abesse à Parochia.*

R. §. 1. *Trid. Sess. 23. c. 1. de Reformat. statuit*
 non licere illi ultra bimestre intra annum abesse
 sine causa & licentia Episcopi, alioquin teneri
 restituere fructus; & quidem ante sententiam
 Judicis, uti putant *Bonac. de oblig. Benef. D. 5. P. 3. n. 5.*
 Et *P. 4. n. 7.* aliique communiter cum *Castrop. T. 3.*
D. 5. P. 3. N. 3. stando in Jure Tridentini, putat tamen
Lay. L. 4. T. 2. c. 6. n. 6. verba Tridentini, licet expressè
 sic habeant, non esse in eo rigore recepta, ut obligent
 ante sententiam saltem declaratoriam, dummodo
 per absentiam damnum non sit illatum Ecclesiae,
 in quam sententiam etiam inclinatur *Nav. teste Bonac.*
 Alias poenas non residentiū vide apud *Castrop. supra*
 & apud *De Luca de Benef. Disc. 77,* quomodo autem
 debeat Episcopus procedere cum Parocho negli-
 gente Residentiam, habet *Castrop. à num. 10.*

§. 2. Quamvis communior sit sententia, quòd 737
Parochus, qui absque causa & licentia ultra bimestre
abest, teneatur restituere totos fructus, tamen etiam
probabile est non teneri restituere nisi illos, qui
respondent Residentiæ neglectæ, quia non tantum
percipit fructus pro Residentia & oneribus illi
annexis, sed etiam pro recitatione Horarum,
aliisque Officiis, ergo si Horas oret, & Officia illa
per alios expleat, poterit fructus his correspon-
dentes percipere, ita *Bonac. & alii. De pœnis Parochi*
non residentis, vide Leurenium P. 1. Q. 388. & seqq.
Item dicenda Lib. IV. à num. 864.

§. 3. Causa absentia debet esse justa & vera, 738
alioquin Parochus non facit fructus suos :
néque satis est, si juret Episcopo se habere causam
justam, quam nolit ob rationes graves revelare, quia
causa debet esse Episcopo cognita & approbata,
Barbos. de Off. Paroch. c. 8. n. 59.

§. 4. Licentiam emanandi ultra bimestre 739
debere esse expressam & scripto datam ab Episcopo
tenent communis Authores cum *Castrop. n. 8*, quia
scriptum à Trid. requiritur veluti forma Concessio-
nis ; probabile tamen est secundum *Navar.*
Bonac. P. 4. n. 12. Less. de Just. L. 2. c. 34. n. 68. in foro
conscientiæ sufficere esse datam ore : imò *Côn. Sanch.*
Regin. & alii putant sufficere tacitam, saltem si talia
concurrant signa, ut constet Superiorem actu
consentire; nemo autem dicit sufficere præsumptam
vel interpretativam licentiam : quòd si causa esset
evidenter justa, & tamen Episcopus negaret licen-
tiam, *Abb. Lott. L. 3. q. 27. n. 213. Garz. & Castrop. n. 6.*
dicunt ex decisione Sacræ Congregationis adhuc
non esse Parocho licitum abesse, quia à grava-
mine illo conceditur appellatio ad Superiorem,
ergo signum est non ideo haberi licentiam,
&

& consequenter Parochus, si absit, tenebitur fructus restituere, non aliter ac si causa non fuisset iusta. Ad quantum autem tempus possit Episcopus cum Curato dispensare quoad Residentiam, relinquendum est arbitrio boni viri juxta exigentiam necessitatis vel rationabilis causæ, *Lay. ad Cap. Licet de elect.* restringit ad annum. Vide *Leuren. Q. 374.*

740 §. 5. Si occurrente subitâ & evidente necessitate Parochus nequeat Episcopum adire, potest absque licentia abire, sic enim per Episcopiam explicandum esse *Trid. censent Bonac. Fill. & alii*; sed ex quacunque causa absit, semper substitui debet idoneus, qui vices absentis agat, potestque esse vicinus Parochus, *Barbos. n. 53*; putat etiam *Castrop. P. 5. n. 2.* pro absentia unius vel alterius diei ferialis, si nullus sit in Parochia infirmus, non esse opus substituere aliquem, quia non adest morale periculum necessitatis ejus præsentia. Alias causas excusantes à petenda licentia, vide apud *Leur. Q. 374.*

741 §. 6. Si Parochus cum causa, sed sine licentia, & absque damno gravi Ovium absit per bimestre tantum in anno à Parochia, non peccat graviter, quia hoc per se non est malum, alioquin *Trid.* nunquam permetteret etiam cum licentia fieri ex eo autem, quod non petatur licentia, non est materia peccati gravis: imò *Navar. Garz. Bonac. Barbos & alii* excusant à mortali, si abeset sine causa, quia talis absentia ad duos tantum menses censetur modica, sive sit continua sive interrupta.

742 §. 7. Probabile est, quod ad emanandum tantum per bimestre extra Parochiam, nunc non sit opus licentiâ Episcopi, dummodo causa subsistat, ita *Nav. Bonac. & alii* multi apud *Barbos. n. 54*, quorum sententiam *Lesf. num. 159.* & *Castrop. n. 3.* dicunt esse probabilem, licet oppositam teneant cum *Vasq.*

Sancti

Sanch. Regin. Garz. Fill. Barbos. & aliis. Probatum, quia usu est receptum, ut ad brevem absentiam non petatur licentia Episcopi, neque Episcopi rescientes contradicunt. Vide *Leuren. Quæst. 372.* Rectè autem notat *Laym. num. 7.* securissimum esse cuiusvis Diœcesis, in qua quis est, in hoc consuetudinem sequi: universaliter autem putat *Castrop.* licentiam Episcopi petendam, ubi est dubium de iustitia causæ, & n. 5. addit cum *Garzia*, ad absentiam bimestrem sufficere quamlibet honestam causam, etiam recreationem in invisendis amicis, quod tamen non admittit *Gobat* in *Exp. T. 5. n. 602.* Lit. L, si ad hoc, bimestre impendatur, *Trid.* enim videtur requirere aliam causam æquam.

§. 8. Si Parochus per bimestre tantum vel 743 per brevius tempus absit, non tenetur ad restitutionem ullorum fructuum, ita *Bonac. & alii* contra *Garz.* Ratio est, quia non peccat graviter, *Trid.* autem videtur tantum illos obligare ad restitutionem fructuum, qui graviter peccant & emanent ultra bimestre: unde consequenter inferunt *Navar. Azor, Bonac. & alii* cum *Castrop.* supra, eum, qui iusta de causa, sed absque licentia Episcopi absit ultra bimestre, teneri quidem restituere, sed tantum illos fructus, qui respondent tempori, quod excedit bimestre, quia *Trid.* absentiam duorum mensium impunè permittere videtur, si fiat ex iusta causa, si autem absit ultra duos menses, requirit & iustam causam & licentiam Episcopi.

§. 9. Si Parochus habeat duas Ecclesias unitas, 744 tenetur residere in digniori; si non constet, quæ sit dignior, in frequentiori: & si una fuerit extra, altera intra urbem, residere debet in ea, quæ est intra urbem, licet sit minùs frequens, providendo externis pro nocte de Ministro Sacramentorum

in necessitate secundum consuetudinem antiquam
loci, *Barbos.* num. 9. & 28. *Castrop.* P. 2.

745 §. 10. Parochus censetur residere in Parochia
in quocunque loco illius commoretur, v. g.
apud Parentes vel fratrem extra parochialem
domum: item quamvis consideret extra fines
Parochiæ, sed parum distans, uti docet *Ricov.*
apud *Dian.* P. 3. T. 4. R. 156. *in fine*, nam quod parum
distat, nihil distare videtur, inquit *Bonacina*,
si autem extra Parochiam distet ad bis mille
passus, non censetur residere, licet singulis Festis
& Dominicis ad eam accederet & præterea relin-
queret Vicarium loco suo, ita *Barbos.* num. 39.
potestque videri *Gobat* Lit. I. Quod si esse
intra fines Parochiæ, sed in tali loco, ad quem
Parochiani non semper accedere possint, v. g.
in arce noctu clausâ, resideret quidem, non tamen
suffICIENTER ad usus, ad quos residere debet, nempe
ad promptè inserviendum populo in necessitate,
adeoque non satisfaceret, *Luca* ad *Trid.* Disc. 4. n. 11.
Lott. L. 3. Quæst. 27. n. 39. *Paxjord.* L. 10. T. 4. num. 56.
Leuren. Quæst. 371.

746 §. 11. Continuæ Residentiæ non obstat, si quis
aliquibus diei horis extra Parochiæ fines exeat,
v. g. recreationis causâ, quia manet moraliter
præfens, ita *Bonac.* & alii cum *Barbos.* n. 44; item
manet residens, qui eâdem die reversurus excurrit
ad vicinum oppidum, nullus enim sibi in hoc
peccati conscientiam facit; & ratio suggeritur
à *Trid.* suprâ: *Quia qui aliquantisper tantum absunt,*
ex veterum Canonum sententia non videntur absentes,
quia statim reversuri sunt: Aliud tamen est, si mor-
tali sæpe emaneret, uti rectè *Gobat* Lit. D. & seqq.

747 §. 12. Justa causa obtinendæ licentiæ
ad non residendum pro aliquo tempore etiam
ultra

ultra duos menses est quadruplex ex *Trid.* supra,
 1. *Christiana Charitas*, uti si alibi sublevanda sit
 gravis necessitas Proximi, odia & lites compo-
 nendæ. 2. *Urgens necessitas*, v.g. ob gravem corpo-
 ris infirmitatem, ob causam prosequendæ litem
 de Juribus beneficii, ob piam peregrinationem.
 3. *Debita obedientia*, uti si absit ex mandato Papæ,
 vel occupetur in servitio Sedis Apostolicæ. 4.
Evidens Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas, uti si nego-
 tium commune ab alio geri non possit.
 Notat autem *Gob. Lit. K.* non licere ob alias causas;
 possuntque plura videri apud *Barbos.* supra &
Leur. q. 376, item quæst. 382. & seqq, ubi Quæst. 386.
 agit de occupato in servitio Episcopi.

§. 13. Nunc Jure novo *Trid.* non est licitum 748
 Parocho abesse, nec Episcopus dare potest licen-
 tiam, ut absit à Parochia, per septennium vel quin-
 quennium studiorum causâ, quia antequâ adeant
 Parochiam, debent examine prævio esse judicatî
 habere sufficientem scientiam ad curam animarû,
 ergo causa studii non potest illos excusare, ita
Bonac. Fill. Garz. Gonzal. Paxjord. Leuren. Quæst. 380.
Engel de Cler. non resid. n. 11. aliique nunc commu-
 nissimè cum *Barbos. n. 47.* & *Castrop. T. 7. D. 3. P. 9.*
 §. 9. n. 8, qui tamen à n. 9. oppositam sententiam
 censet probabilem, pro qua citat multos, & quam
 absolutè tenent *Lefs. num. 104.* *Laym. supra num. 5.*
Lotter. num. 152. *Zerola P. 1. v. Studium*, qui docent
 ex Cap. *Cum ex eo*, de *Electione in 6*, Episcopum
 posse dispensare cum promotis ad Ecclesias
 parochiales, ut usque ad septennium, quo in studiis
 morari possunt, non teneantur promoveri
 ad Sacerdotium, dummodo intra annum
 post adeptam Parochiam fiant Sub-Diaconi,
 sed sententiâ illa videtur per *Tridentinum* elisa,

nec ipse *Laym.* textui illi multum fedit, nam requirit, ut adlit necessitas vel major Ecclesie utilitas, quod nunc difficulter in praxi habebit locum: adhuc tamen sunt aliqui Episcopi, qui ad biennium quandoque dispensant, quo Parochus se ad curam melius disponat ac perficiat, sed etiam quoad hoc servanda est consuetudo cujusque Diocesis: requiritur tamen etiam pro hoc casu dispensatio Episcopi in scripto, *Leuren. Quæst. 378.* Vide dicenda Lib. IV. à num. 864.

749 Q. 171. *An Parochus teneatur ad curam per seipsum.*
 R. §. I. Putant *J. Sanch.* in *Select. D. 47.* & alii apud *Dian. P. 3. T. 4. R. 156.* Parochum, si per seipsum non exerceat curam, non tantum peccare mortaliter, sed etiam teneri fructus restituere, quia qui non facit, quod debet, non percipit, quod oportet; deinde, quia fructus beneficii sunt propter officium, denique quia stipendium, quod datur propter causam, causam non subsecutam retinere non potest, uti habent Regule communes Juris. Sed quoad fructus, contradicunt *Garz. Ugol. Bonac. & alii*, quia *Trid.* secundum dicta *Quæst. præced.* eos tantum privat fructibus, qui non resident: quod autem attinet ad obligationem, videtur aliquam distinctione opus, hinc

750 §. 2. Supponendum cum communi, beneficium illud dici principaliter curatum, cui à principio cura animarum est annexa tanquam principale onus: potest autem annexa esse cura, vel actualis, si Beneficiatus eam actu per se teneatur exercere, vel habitualis tantum, si non teneatur actu per se habere exercitium illius curæ, quia per fundationem, privilegium vel consuetudinem onere illo ipse levatus est, & à Sacellanis vel à Vicario præstari debet.

§. 3. Qui suscipit beneficium principaliter 751
curatum, quamvis habitu tantum sit tale, debet
habere omnia requisita ad hoc, ut per se, saltem
in necessitate, possit curam exercere, sic enim habet
*Trid. Sess. 7. Cap. 3. de Reformat. Inferiora beneficia
Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia,
personis dignis & habilibus, & quæ in loco residere
ac per se ipsos curam ipsam exercere valeant, conse-
rantur, aliter autem facta collatio sive provisio
omnino irritetur*: Itaque *Trid.* hic ad omne benefi-
cium curatum, quod est inferius Ecclesiâ Metro-
politana seu Cathedrali, postulat industriam personæ,
ideoque etiam *Sess. 24. c. 18. de Reformat.* mandat
collationi ejusmodi beneficiorum præmitti examen
pro approbatione &c, ita ut debeat posse exercere
curam,

§. 4. Si beneficium sit tantum habitu curatum, 752
potest tota cura committi Sacellanis; è contrà
si sit actu curatum, communior sententia est, quòd
sit obligatio aliquando per se exercendi curam,
v.g. excipiendo Confessiones, cum hæc sit prima &
præcipua pars curæ, hinc *Bonac. in Dec. D. 5. P. 2.
Barbos. de Off. Paroch. c. 8. n. 41.* aliique plures dicunt
eum peccare mortaliter, si ipsemet commodè
possit exercere curam, & semper faciat per alium,
quia cum Ecclesia ad officium Parochi prærequi-
rat capacitatem & industriam personæ, hujus
quòque obligatio est personalis, uti etiam argu-
mentatur *Pirh. L. 3. T. 4. n. 3*: addunt tamen posse
etiam frequenter & ad difficiliora adhibere Sacel-
lanum, & quandoque etiam alios, præsertim
si Parochiani sint contenti, & per alium æquè bene
fiat. An autem Parochus per se ipsum teneatur
concionari, dicitur num. 765. Vide etiam *Leuren.
P. 1. Q. 371. N. 3.*

753 §. 5. Si ille, qui bonâ fide suscepit beneficium curatum, sit illiteratus & imperitus, id est, inhabilis ad ea, quæ incumbunt officio curæ, uti explicat *Barbos.* in Collect. ad Trid. Sess. 21. c. 6. de Reform. ita ut non possit se qualificare ad curam per se gerendam, *Trid.* ibidem permittit illi, si quidem aliàs honestæ vitæ sit, substitui Vicarium, assignat huic parte fructuum secundùm proportionem onerum, quæ supplet: Si autem ejusmodi illiteratus & imperitus turpiter ac scandalosè viveret, vulgè moneri, & si non emendet, permittit privari beneficio.

754 Q. 172. Quæ sit obligatio Parochi tempore morborum & belli. R. Hanc rem bene tractat *Chapeville* in Lib. de ministrandis tempore pestis Sacramentis, ex quo *Gobat* in Exp. T. 1. à num. 121. pleraque desumpsit. Excerpto aliqua:

§. 1. Potest Parochus grassante peste cum licentia Episcopi se subducere, dummodo substituat æque profuturum, & subsistat in loco, ex quo possit gerere providentiam pro grege suo: Si autem substituere non possit idoneum, non potest uti privilegio *Tridentini* emanando ad bimestre, néque potest resignare beneficium, est enim conductus pro tali necessitate, sicut miles pro futuro prælio: quid autem agere possit & debeat Episcopus, si Parochus fugiat, & deficiat, qui se offerant, habet *Gob.* suprâ. Vid. *Lewr.* p. 1. q. 384.

755 §. 2. Certum videtur Parochum teneri etiam vitam exponere, non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate spiritali alicujus sibi subjectæ Oviculæ, uti dictum est Lib. 2. num. 174; si tamen unicus esset Sacerdos vel Parochus, quo sublato deesset Communitati Minister Sacramentorum, hic non debet singulis ministrare Sacramenta,

si sit probabile periculum infectionis, sine quo aliis ministrare posset, quia salus omnium præferri debet salutis unius particularis, & Parochus obligatus Communitati tenetur se illi conservare, *Barbos, de Off. Parochi. c. 17. n. 15. P. March. in Trib. T. 3. P. 1. T. 9. T. 2. Q. 6. §. 2. R. 1. vocans communem.*

§. 3. Parochus tenetur ingredi domum peste infectorum, si nequeat aliter administrare Sacramenta necessaria: Si autem possit aliter, v. g. si æger possit exire foras, non tenetur: quod si bis terve accessit ædes peste infecti, & tamen reperit imparatum, obligatur ad redeundum, quando erit paratus: Si verò æger malitiosè Parochum repulit, aut debito tempore noluit Sacramenta suscipere, debet nihilominus ad eum redire, si intelligat resipuisse, vel adsit magna spes illum ad frugem reducendi, quia certum periculum damnationis præferri debet illi molestiæ & periculo Parochi obligati ad procurandam salutem Oviuum.

§. 4. Si Parochus moraliter certus sit peste infectum non esse in peccato mortali, *Cardm. Chapeville* aliique apud *Gobat* num. 138. dicunt non teneri accedere pro Sacramento Pœnitentiæ, *Verjuys* in *Past. Mission. T. 14. art. 4.* dicit teneri, si perat infectus, habet enim Jus confitendi, ergo alter obligationem ministrandi, præsertim cum sciri non possit, an quis sit in gratia: utrum autem, quando & quomodo teneatur pestiferis ministrare Eucharistiam & extremam Unctionem, dicemus, quando de illis Sacramentis, potestque videri *Verjuys* art. 8. & seqq.

§. 5. Si peste infectus nolit ultimum peccatum altè & à longè confiteri, tenetur Parochus propè accedere; non tenetur autem totam Confessionem excipere, sed potest uno vel altero peccato audito

E e 4

absolvere,

absolvere, uti communiter docent AA. apud *Verj.* Art. 5, qui art. 9. inter cautelas etiam hanc numerat, ut Confessarius nunquam se constituat inter infectum & ignem vel fenestram, quia aer ab infecto trahitur ad ignem vel ad fenestram, adeoque inficiet Confessarium, hinc optimum erit, si interponat ignem aut saltem candelam inter se & ægrum: deinde nunquam debet se directe ponere contra infirmum, sed ad latus aversâ facie.

759 §. 6. *Suar.* putat in contagione Parochum ipsum teneri sibi providere de præservativis & remediis, sed *Chape. Gob. & March. R. 3.* dicunt ipsi providendum esse à Magistratu, quia hic est casus extra-ordinarius & pro necessitate communi.

760 §. 7. Non plenè officio suo satisfacit Parochus, qui postquam moribundum munivit extremis, eum deserit, nec ulterius vilitat, ita *Gobat & Steph. T. 5. D. 6. n. 9.* Ratio est, quia quò vicinior est mors, eò majus salutis periculû ingruit à dæmone infestante, & tantò major est corporis ac animi infirmitas, ergo tunc maximè tenetur ex officio Parochus salutem suorum providere. Quòd si semel confessus & munitus, peteret iterum confiteri, putans se indigere, quamvis esset peste infectus, Parochus tenetur audire toties quoties, uti rectè *Verjuys art. 6.*

761 §. 8. Tempore belli, ubi speciale periculum non magis imminet Parocho quàm Parochianis, tenetur Parochus adesse Orbibus, ne destituantur Sacramentis, Officiis Divinis & solatio necessario, est communis & patet.

Plura addit *Gobat* in *Exp. T. 2.* à num. 236, qui videri potest, uti & *Verjuys* toto T. 14. Generatim autem, quomodo teneatur Parochus admi-

administrare Parochianis Sacramenta, videri potest *Leurenus Quæst.* 425.

Q. 173. *An Parochus teneatur aliquando Missam 762 offerre pro Parochianis.* R. Affirmant cum aliis *Sot. Gavant. Bonac. Barbos. ex Trid. Sess. 23. c. 1. de Ref. Cum Præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, Oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre:* deinde S. Congregatio apud *Barbos. de Off. Paroch. c. 11. & de Off. Episc. Allegat. 24. n. 23. declaravit Parochum non posse accipere eleemosynam manualement pro Missa, quando tenetur celebrare: denique Parochus à Parochianis habet sustentationem, & ideo alicur, ut pro eis Missas offerat. E contra negant *Navar. Suar. Vasq. Cón. Regín. Castrop. Lugo & alii* apud *Barb. supra & cum Burgh. Cent. 1. c. 27,* quorum sententiam *Steph. T. 5. D. 4. n. 66. defendit* velut probabilè, *Gobut de Sacrific. num. 492.* velut probabiliorem, hi dicunt Parochum non teneri applicare Parochianis illas Missas, quas certis diebus, aut in Festis & Dominicis tenetur legere, sed posse pro eis accipere stipendium, quia sufficit, quòd populum pascat verbo Dei, Sacramentis, lectione Sacrificii, licèt fructum eis specialiter non applicet, obligatio enim applicandi eis fructum est distincta ab obligatione legendi: unde ad *Trid.* dicunt tantum velle, ut Parochus in Sacrificio generaliter oret pro suis; Sacra autem Congregatio loquitur de Sacerdote, qui aliàs tenetur celebrare pro aliquo, uti pluribus ostendit *Lugo de Euchar. D. 21. n. 21.* Utraque sententia est probabilis, prima tamen videtur esse conformior *Tridentino,* & uti agnoscit *Gob.* declarationi Sacræ Congregationis, ac nititur quòdam æquitate, præsertim secundum limitationem, quam apponit *Barbosa,**

quòd Parochus teneatur aliquando pro Parochianis Missam legere, *secundum arbitrium boni viri*: notat tamen rectè idem Barb. de Off. Paroch. c. II. n. 8. cum multis aliis, quòd Festo Nativitatis Christi non teneatur legere tres Missas, sed satisfaciat legendo unicam, & consequenter reliquas poterit applicare, cui volet. Vide *Leuren. P. I. Q. 427.*

763 Q. 174. *Quæ sit obligatio Parochi circa conciones.*
 R. §. 1. *Trid.* sic præscribit Sess. 5. de Reformat. c. 2. *Pascant salutaribus verbis, docendo, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, annunciandoque eis cum brevitate & facilitate sermonis vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas sectari oportet, ut pœnam æternam evadere & cœlestem gloriam consequi valeant.* Ex quibus verbis patet non requiri conciones oratorias, uti etiam rectè notat *March*, quia communiter parum profunt Parochianis.

764 §. 2. Peccat graviter Parochus diu omitteus conciones diebus festis & Dominicis, hinc *Bonac.* in Dec. D. 5. p. 2. n. 31. dicit, si omittat per integrum mensem continuum, vel per decursum totius anni duobus tribusve mensibus, fore mortale, & si pergat sequente Dominicâ vel Festo omittere, toties de novo peccaturum mortaliter, uti & illum, qui per culpam suam, uti per intemperanciam, se reddit ineptum, quò minus concionari possit ad tam diuturnum tempus.

765 §. 3. *Barbos.* de Off. Par. c. 14. n. 9. *Bon.* & alii docent Parochum non satisfacere officio coram Deo, si toto anno ipsemet nunquam concionetur; nam *Trid.* Sess. 5. c. 2. de Ref. dicit *Omnes Ecclesiarum Prælati teneri per se ipsos, si legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum S. JESU Christi Evangelium.* *Fol.* tamen de Instruct. Sacerd. L. 5. c. 5. n. 9. dicit

satis

satis esse, si per alium semper concionetur, in quam sententiam etiam inclinatur *Possev. c. 3. n. 3.*

§. 4. Major est obligatio catechizandi quàm 766 concionandi, uti omnes docent, & non tantum pro pueris, qui nunquam sciverunt, sed sæpe etiam pro adultioribus, qui vel non sciverunt satis, vel oblitii sunt: unde pro concione valde utiliter proponet Parochus res spectantes ad Præcepta Fidei, Spei, Charitatis, Sacramentorum, Justitiæ Christianæ. Vide *Leur. p. 1. q. 429. 430. 440.* Item quæst. 436, ubi norat, quos admittere possit ad concionandum in sua Parochia. Item Q. 439, ubi examinat, an suos cogere possit ad conciones in parochia.

Q. 175. *Quandonam potissimum ratione officii sui 767 graviter peccet Parochus. &c.* Ex communi sententia peccat graviter, 1. Si deserat gregem, uti à n. 754. dictum est. 2. Si ignoret ea, quæ necessaria sunt ad officium & directionem spiritualem ovium, cum enim sit ex officio Pastor, Doctor, Judex, Medicus & Consiliarius in iis, quæ animam ac salutem concernunt, graviter peccat admittendo Pastorum, si ad ista desit ipsi scientia, & quando insufficientiam advertit, nec potest sufficientiam acquirere, tenetur dimittere, nisi bonâ fide proceserit, uti n. 753. dictum est. 3. Si sit negligens, ut si per negligentiam ipsius aliquis moriatur sine Sacramentis; si rudes non instruuntur, maximè in necessariis necessitate mediis: Si peccata non impediatur, ubi potest; *Synodus Aquisgranensis c. 36. ait: Sacerdotes pro popularum iniquitate damnantur, si eos aut ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguant, testante Dño ad Prophetam, speculatorem domui Israël dedi te, si non fueris locutus, ut se custodiat impius à via sua, morietur, sanguis*

sanguis

sanguinem verò ejus de manu tua requiram. Hinc falluntur magnopere, si putent satis esse Misam populo legere, concionari, catechizare, ministrare Sacramenta, nam tenentur etiam alia adhibere media, quibus Parochianorum saluti prospiciatur; Parocho dicitur, quod Jerem. I. v. 10. *Ecce constitui te. . . . ut evellas & destruas & disperdas & dissipes & adifices & plantes:* Servire debent, ac privatim convenire etiam illos, qui ad templum accedere non possunt, eò quòd domum vel pecora custodire debeant, hi enim, cùm plerumque instructi non sint circa media salutis, sunt in gravi necessitate spirituali, quam levare tenetur Parochus secundùm dicta Lib. 2. Q. 174. Exemplo prævit Apostolus: *Vos scitis,* inquit Act. 20. *quomodo nihil utilium subtraxerim, quò minus annuntiarem vobis, & docerem vos publice & per domos.* 4. Si sit malo exemplo, partim quia vita ejus longè majus præbet scandalum, eò quòd simplices putent se rectè omnia agere, si non agant pejus quàm Pastor suus; partim etiam quia auctoritatem, quam tenentur sibi facere & conservare, ut in concionibus & admonitionibus efficaciam habeant, prorsus amittunt, quòd potissimùm fit per immoderatas comotationes cum Parochianis.

Meritò legendus esset ab omnibus Parochis *Barbosa de Offic. Parochi. c. 3,* cujus titulus est: *De gravitate formidandi oneris, quòd Parochorum humeris imponitur, dum illis animarum cura committitur:* Item c. 6. *De vita & honestate Parochorum,* ubi explicat, quo habitu uti, quibus conviviis & ludis interesse, quibus negotiis licitè vacare possit Parochus. Quæ autem fit obligatio Parochi, ut certos libros habeat

& quædam annotet, videri potest *Leurenus*
p.1.9.432.

DUBIUM VII.

Quæ obligatio Præceptorum & Discipulorum.

Resp. Inter Præceptores (idem est de Pæda-^{cc 768}
gogis) & Discipulos est, quodammodo
eadem obligatio, quæ inter Parentes &
liberos. *Unde resolves:*

I. Discipuli peccant, 1. Si Præceptoribus &
Pædagogis non exhibeant honorem & reveren-
tiam. 2. Si non obediant in rebus pertinentibus
ad studia & bonos mores. 3. Si eos convitiis, vel
contumeliosis verbis traducant. 4. Si negligenter
studeant, scholarum aut studiorum tempore
lufui vacent, vel otio. 5. Si pecunias Parentum
dilapident vel inutiliter expendant. 6. Si malo sine
studeant. 7. Si Gymnasii sui Leges, vel Academiæ
Statuta (si quidem ea ad peccatum obligent)
non servent. 8. Si scientias supersticiosas aut
veritas addiscant, vel libros prohibitos legant. 9.
Si stipendium debitum Doctori suo non solvant,
cum possint, v. *Navar. c. 23. & 25. Fill. Tract. 28.*
P. 2. c. 10. Q. 1.

II. Magistri & Pædagogi peccant, 1. Si peccata
Discipulorum dissimulent, & non corrigant,
quando possunt. 2. Si profectum eorum in literis
non sedulo promoveant. 3. Si non doceant
bonos mores. 4. Si ex proposito falsa doceant
ut vera, vel supersticiosa & saluti noxia. 5.
Si non studeant ipsi, ut officio satisfaciant.

6. Si

6. Si stipendium exigant majus justo, vel quam
 Gymnasii Leges, aut consuetudo permittat.
 7. Si Doctoratus insignia negent dignis, vel
 indignis conferant; quod Nav. dicit esse mortale;
 præsertim in Theologia, Jure Canonico, Civili,
 & Medicina: nam in Philosophia fortè veniale
 tantùm esse censet Cajet. v. Doctoratus. 8. Si Disci-
 pulis malo sint exemplo. 9. Si malis moribus
 imbutos, & qui aliis perniciosi sunt, ad scholas
 admittant, vel ex iis non dimittant, v. Trull. L. 4.
 c. 1. D. II. num. 2.

TRACTATUS IV.

De quinto & sexto Præcepto.

CAPUT I.

Quid quinto Præcepto prohibeatur,

Non occides.

- 769 **P**rohibetur hominis occisio, mutilatio, verbe-
 ratio, aliæque similis afflictio injusta; de qua
 quæritur, quæ & quando fit injusta.

DUBIUM I.

*An aliquando liceat occidere vel
mutilare seipsum.*

- R**esp. Absque divina autoritate non licet
 se ipsum directè & ex intentione occidere.
 Ratio, quia est contra charitatem sui; &
 fit injuria Reipublicæ & Deo, qui est solus
 directus & absolutus Dominus humanæ vitæ.